

Saksutredning

Arkivreferanse: 2022/79-16

Saksbehandler: Margrethe Wika

Sakens gang

Saksnummer	Møtedato	Utvalg
98/23	21.12.2023	Kommunestyret

Kulturminneplan for Vega kommune

Kommunedirektørens anbefaling

1. Vega kommunestyre godkjenner Kulturminneplan for Vega kommune.
2. Planen er en temaplan og gjøres gjeldende for perioden 2024-2028.
3. Planens mål og strategier inngår i kommuneplanens samfunnsdel.
4. Planens handlingsdel med tiltak revideres årlig og kobles til kommunens økonomiplan.

Kommunestyrets behandling av sak 98/2023 i møte den 21.12.2023:

Forslag

Behandling

Ingen endringsforslag. Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Vedtak

1. Vega kommunestyre godkjenner Kulturminneplan for Vega kommune.
2. Planen er en temaplan og gjøres gjeldende for perioden 2024-2028.
3. Planens mål og strategier inngår i kommuneplanens samfunnsdel.
4. Planens handlingsdel med tiltak revideres årlig og kobles til kommunens økonomiplan.

Vedlegg

- 1 Saksprotokoll Kulturminneplan for Vega kommune. 2023-2026.
- 2 Innspill til Kulturminneplan for Vega kommune 2023-2026..pdf
- 3 Supplerende tillegg til "Kulturminneplan for Vega kommune 2023-2026" ..pdf
- 4 Høringssvar - Kulturminneplan for Vega Kommune.pdf
- 5 Innsigelse Kulturminneplan
- 6 Høringsuttalelse Kulturminneplan Vega kommune
- 7 Høringssvar KIK-plan

Bakgrunn for saken

I 2011 startet Riksantikvaren «Kunnskapsløftet i forvaltningen». Kommunenes kulturminnekompetanse skulle styrkes. Riksantikvaren igangsatte prosjektet «Kulturminner i kommunene» (KIK) som en del av satsningen. Målet var å få en kunnskapsbasert, målrettet og effektiv kulturminneforvaltning, med styrket kommunal kompetanse og forbedret oversikt over verneverdige kulturminner. En viktig del av dette arbeidet er utarbeidingen av kommunale kulturminneplaner. Økonomiske tilskudd kanalisert gjennom fylkeskommunene har vært Riksantikvarens fremste virkemiddel. Nordland fylkeskommune har, som regional myndighet for kulturminnevern, ansvar for koordinering av den nasjonale satsningen på kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen i Nordland. Fylkeskommunen har bidratt i fordeling av midler til å få utarbeidet kulturminneplaner, sørget for veiledning og arrangert seminarer. En kommunal kulturminneplan er kommunens egen oversikt over viktige kulturminner og kulturmiljøer, og en plan for forvaltningen av kulturminnene. Kommunene definerer selv hvilke kulturminner som er verneverdige og som skal inngå i kulturminneplanen. Det finnes ikke noen eksakt fasit på hvordan kulturminneplaner utarbeides, men Riksantikvaren har lagt noen føringer og anbefalinger.

I hovedsak skilles det mellom tre typer kulturminneplaner: 1. Planen kan være et kapittel i kommuneplanens samfunnsdel. 2. Planen lages som en egen kommunedelplan for kulturminner/kulturmiljøer. En slik plan utarbeides etter reglene i PBL, med en handlingsdel som revideres årlig og koples til økonomiplanen i kommunen. 3. Planen lages som en temaplan. Sakbehandlingsreglene i PBL må ikke følges. Vega kommune har valgt det tredje alternativet, altså en temaplan for kulturminner. Det ble ikke utarbeidet et planprogram som var ute til høring, men medvirkning og politisk forankring har vært viktig ved utarbeidelsen av denne temaplanen.

Mandatet for utarbeiding av kulturminneplan ble gitt i vedtak gjort av Vega formannskap 3. oktober 2019. Arbeidet ble påbegynt i 2020, og planen ferdigstilt i 2023. Planen skal rulleres hvert fjerde år. Til planarbeidet har Vega kommune mottatt 100 000 kroner av Riksantikvaren, 25 000 kroner fra Stiftelsen Vegaøyan verdensarv og Vega verdensarvsenter og 120 000 kroner gjennom tilskuddsordningen «Tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap» (LUF-tilskudd). Kommunen har beregnet verdien av eget arbeid og innsats til 202 000 kroner.

Forankring, prosess og medvirkning

Vega kommune har selv stått for prosjektansvaret for kulturminneplanen, med formannskapet som styringsgruppe og med miljøvern sjefen som prosjektleder. I startfasen av arbeidet ble det opprettet ei prosjektgruppe som hadde som mandat å synliggjøre og bevisstgjøre kunnskap om kulturminnene i kommunen, samt å drive fram planarbeidet. Prosjektgruppa har bestått i representanter fra Stiftelsen Vegaøyan verdensarv og Vegaøyan verdensarvsenter. Det har også vært innleid ressurser fra verdensarvsenteret til kartlegging, systematisering av registreringer, tilrettelegging av informasjon samt sørget for medvirkning og dialog i planarbeidet. Gruppa ble dessverre etter en tid redusert. I planarbeidet ble det også opprettet en større referansegruppe, med engasjerte og kunnskapsrike privatpersoner og representanter fra lokale lag og foreninger med kulturhistorie som sitt interessefelt. Medlemmene i referansegruppa har vært viktig i utformingen av planen i samarbeid med arbeidsgruppa. Lokale landbruksorganisasjoner har også deltatt i kartlegging av kulturminner og kulturmiljøer er utført i samarbeid

Ann Kristin Klausen fra Helgeland Museum har i sluttfasen av arbeidet vært innleid for å ferdigstille skrivingen av selve planen.

Deler av prosjektgruppa har vært på befaringer til utvalgte kulturminner sammen med eiere eller andre privatpersoner. Prosjektgruppa opprettet også en egen Facebookgruppe, Kulturminner i Vega kommune (KIK). De oppfordret publikum til å komme med tips om kulturminner. Informasjon om arbeidet er publisert på kommunens hjemmeside, gjennom avisartikler og Facebook. I tillegg ble et åpent foredrag med arkeolog Hein Bjerck arrangert 28. mai 2021 som en del av arbeidet med planen. Tittel på foredraget var: «Når tingene må snakke for seg selv». Hein Bjerck ledet Vega -prosjektet på 1980 tallet. Foredraget omhandlet erfaringer og funn fra dette arbeidet. Hein Bjerck deltok også på befaring sammen med prosjektgruppa bl.a. til utgravningsområdene i Åsgarden og på Mohalsen. Oppdatering av tilretteleggingen av forminnene bl.a. i Åkvika /Middagskarsheia ble diskutert og ulike tiltak foreslått.

Koronarestriksjoner la delvis en demper på fremdrift og mulighetene for dialog via åpne møter underveis i prosessen. Men Facebook-sida skape en del engasjement fra enkeltpersoner og vi fikk inn mange forslag til viktige kulturminner i kommunen.

Planens oppbygging

Kulturminneplanen er inndelt i 11 kapitler, i tillegg til forord og kilde- og litteraturliste. Kapittel 1 og 2 omhandler selve planen og generelle forhold innenfor kulturminnevern. Kapittel 3 til og med kapittel 10 inneholder informasjon om de ulike kulturminnene/kulturmiljøene. Disse kapitlene er inndelt i tema. Under hvert tema er et utvalg av kulturminner, som det er ønskelig å fremheve, ført opp. Kapittel 11 inneholder handlingsprogram hvor tiltak i forhold til noen kulturminner, områder og tema er løftet fram. Tiltakene foreslås prioritert og fulgt opp de neste fire årene. Etter fire år revideres og oppdateres planen.

Formålet med kulturminneplanen er å:

- Skaffe en helhetlig oversikt over hva som finnes av kulturminner i kommunen.
- Gjennom tiltak i handlingsdelen i planen redusere tapet av bevaringsverdige kulturminner.
- Prioritere et utvalg kulturminner for bevaring.
- Utvikle kommunens kompetanse og forvaltning innen kulturarv.

Formannskapet vedtok i møte 15.5.2023 (F-sak 30/23) å legge forslaget til kulturminneplan for Vega kommune ut til høring i 6 uker. Det kom inn tre skriftlige uttalelser til planen.

Det kom inn tre høringsuttalelser innen fristen sommeren 2023, disse er fra Nordland fylkeskommunen, Are Mørk og Sametinget

De aller fleste innspillene anbefales tatt til følge ut fra at de er i tråd med planens intensjoner (se eget notat). Alle er svært positivt at Vega kommune har utarbeidet et forslag til kommunal plan for kulturminner.

Vurdering

Kulturminneplanen er en viktig plan for lokal kulturminneforvaltning og synliggjør viktige kulturminner til våre innbyggere og andre som har interesse innenfor feltet. Plandokument skal brukes i kommunens saksbehandling, i formidlingsarbeid, verdiskaping og lokal samfunnsutvikling. Vega kommune ønsker også å bruke planen som et oppslagsverk med konkrete opplysninger om lovverk, aktører i kulturminneforvaltningen og begrepsforklaringer, samtidig som planen setter noen føringer for tiltak gjennom en handlingsdel.

Kulturminneplanen skal være med på å stimulere til økt oppmerksomhet om kulturminner generelt, særlig med hensyn til historiebevaring og vern, men også som fremtidig verktøy i arbeid og planer knyttet til landbruk, bærekraftige tiltak og saker knyttet til stedsutvikling og turisme. Lokal formidling og en fellesplattform i historieforståelse er det også tenkt på i dette arbeidet.

Kulturminnene har en samfunnsøkonomisk verdi, gjennom for eksempel inntekter fra turisme og økt betalingsvilje for verneverdige boliger. Kulturminnene er en viktig ressurs i utviklingen av Vega.

Den aller viktigste verdien er imidlertid kulturarven som fundament for å holde Vegas-historien levende. Kulturminnene kan gi oss forankring og trygget. Den beste måten å ta vare på disse verdiene er at kulturminnene tas i bruk, både gjennom formidlingsarbeid og ny bruk. Vi har flere eksempler på dette lokalt, der historiefortelling og ny bruk går hånd i hånd. Framover vil det også være viktig å få fram gode eksempler på hvordan kulturminner kan spille en viktig rolle i næringsutviklingen. Å videreføre kulturarven er en investering for fremtiden og kan brukes som grunnlag for næringsutvikling, kunnskap og opplevelse i lokalsamfunnene og bidra til å skape attraktive bygder.

Det er helt avgjørende at vi forvalter og tar vare på den ressursen som vår fysiske kulturarv er.

Knapphet på ressurser har medvirket til det grønne skifte, og ombruk og sirkulær økonomi er en del av kulturminneforvaltningen. Ombruk av kulturminner er et lite, men ikke uviktig bidrag til utslippsreduksjon.

Konklusjon:

Kommunenes kulturminnepolitikk må nedfelles i kommuneplanens samfunnsdel enten som et eget kapittel evt. som del av verdensarvkapitlet med mål og strategier, og knyttes til samfunnsdelens arealstrategi og koples opp mot andre mål innenfor for reiseliv, næringsutvikling, folkehelse og friluftsliv. Kulturminneplanen med handlingsdel legge føringer for kommunens ressursbruk, organisering, saksbehandling og skjønn. Dette må følges opp i kommunens økonomiplan. Planen er også et viktig grunnlag for formidling av kulturminnene for dages innbyggere og kommende generasjoner.